

ECONOMIC LAW AND ECONOMIC PROCEDUREDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-20>**CERTAIN ASPECTS OF THE PREEMPTIVE RIGHT
IMPLEMENTATION TO PURCHASE A SHARE IN AN LLC****ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕВАЖНОГО ПРАВА
НА ПРИДБАННЯ ЧАСТКИ У ТОВ****Lukomska O. V.**

*Postgraduate Student
Research Institute of Private Law
and Entrepreneurship named after
Academician F. G. Burchak of the
National Academy of Law Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Лукомська О. В.

*аспірантка
Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака
Національної академії правових наук
України
м. Київ, Україна*

Переважне право на придбання частки (частини частки) іншого учасника ТОВ за загальним правилом встановлено ст. 20 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Проте таке право гарантується виключно щодо частки (частини частки), яка пропонується до продажу третім особам, а не учасникам того ж ТОВ. У цьому аспекті ми погоджуємося із позицією Р. Б. Шишки: «власне для цього і створюється корпоративне утворення щоб його учасники мали змогу завдяки йому набувати, змінювати та припиняти свої права при сприянні корпорації, без широкого залучення всіх засобів та способів та втручання сторонніх для корпорації осіб» [1]. Окрім того, з огляду на суттєві зміни у спеціальному законодавстві щодо ТОВ, які значно спростили процедуру вступу третіх осіб до товариства внаслідок спадкування чи укладення інших правочинів, таке обмеження щодо продажу частки залишається практично єдиним дієвим способом захисту учасників від потрапляння до їх кола небажаних осіб.

Здійснення переважного корпоративного права має характерні особливості порівняно з речовими правами, зокрема, правом власності. Однією з таких особливостей є засада «пропорційності» до розміру

частки у статутному капіталі, яка належить кожному окремому учаснику. На цю особливість звертають увагу у науковій літературі: «...слід зазначити, що чинним корпоративним законодавством передбачено принцип пропорційності, за умови, якщо бажання реалізувати своє переважне право виявило декілька учасників (акціонерів)» [2]. У свою чергу В.І. Цікало вважає, що засада «пропорційності» повинна мати прояв у всіх випадках здійснення відповідних корпоративних прав, навіть тоді, коли частку пропонують до продажу іншим учасникам [3].

Слід підкреслити, що переважне право учасника товариства може бути застосовано виключно у тому разі, якщо інший учасник бажає відчужити свою частку шляхом укладення договору купівлі – продажу частки (її частини). У разі ж відчуження частки на підставі інших правочинів це обмеження щодо розпорядження часткою не діє. Такий підхід до тлумачення ст. 20 Закону про ТОВ знайшов своє відображення і у судовій практиці. Наприклад, у постанові у справі № 918/548/21 колегія суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду з аналізу статей 20, 21 Закону про ТОВ дійшла висновку, що право учасника на відчуження своєї частки (її частини) обмежене переважним правом інших учасників товариства на придбання цієї частки (її частини). Водночас, переважне право на придбання частки (її частини) інших учасників товариства також не є абсолютним та має певні межі – воно не поширюється на правовідносини, в яких частку (її частини) відчужують безоплатно (зокрема, шляхом дарування) [4]. У постанові у справі № 910/7633/18 КГС ВС висловив правову позицію про те, що переважне право не поширюється на відносини зменшення статутного капіталу за рішенням загальних зборів учасників товариства [5]. Водночас за правовою позицією КГС ВС, викладеною у постанові у справі № 904/4790/20, учасники товариства мають переважне право на придбання частки не лише при укладенні договору купівлі-продажу, а й у разі звернення стягнення на частку учасника товариства [6].

Безумовно, у недобросовісних учасників ТОВ може виникнути спокуса обійти закон та уникнути застосування механізму переважного права на придбання частки шляхом маскуванню продажу через укладення договору дарування. Проте цей обхід законодавства може мати негативні наслідки для сторін такого правочину. Наприклад, у разі розірвання договору дарування частки або визнання його недійсним, покупцеві буде важко повернути сплачені кошти. У той же час, якщо продавець не отримає оплати за передану частку, то так само не зможе стягнути її у судовому порядку. Також інші учасники ТОВ можуть

звернутися до суду за захистом свого переважного права на придбання частки. У такому разі судом застосовується встановлений ч. 5 ст. 20 Закону про ТОВ спеціальний спосіб захисту учасників ТОВ, переважне право яких порушене – переведення на них прав і обов'язків покупця [7]. І, як наголосив Верховний Суд, якщо законодавством передбачено переважне право інших осіб на купівлю певного майна, то власник майна, який вчинив правочин дарування, має довести розумні мотиви такого правочину. За відсутності таких мотивів (зокрема, у випадку дарування майна, яке має значну вартість, сторонній особі) правочин може бути визнаний судом удаваним [8].

Прояви недобросовісної поведінки можуть мати місце і з боку інших учасників ТОВ шляхом зловживання переважним правом на придбання частки. Наприклад, інший учасник може ухилятися від отримання поштових листів від учасника-продавця з інформацією про умови продажу частки, а після укладення договору купівлі-продажу частки з третьою особою вимагати переведення на себе прав та обов'язків покупця. Подібна поведінка не може визнатися добросовісною, розумною та такою, що відповідає звичаям ділового обороту. Так, КГС ВС наголосив на тому, що у разі відмови учасника товариства від отримання надісланого поштою повідомлення іншого учасника про намір продати свою частку третій особі, що підтверджується відміткою у поштовому повідомленні, і не здійснення ним заяви про намір скористатися своїм переважним правом протягом 30 днів з дати відмови, на 31 день така частка може бути відчужена третій особі на раніше повідомлених умовах, і у такому разі учасник товариства не має право вимагати в судовому порядку переведення на себе прав і обов'язків покупця частки [9].

КГС ВС у постанові у справі № 923/875/19 також звернули увагу на прояв засади добросовісності і розумності під час реалізації переважного права на придбання частки у статутному капіталі товариства. Так, колегія суддів дійшла висновку, якщо суди за допомогою належних та допустимих доказів встановили, що учасник сам відмовився від реалізації свого переважного права, у тому числі шляхом голосування на зборах за включення нового учасника до складу товариства і внесення відповідних змін до статуту, то така відмова свідчить про обізнаність учасника з наміром продати частку і відсутність намірів її придбати. Відповідно, переважне право учасника на придбання частки не порушено. Таке волевиявлення може бути зроблене і після укладення договору купівлі-продажу частки, тобто є

певним схваленням учасником правочину з відчуження частки третій особі вже після його укладення [10].

Отже механізм переважного права на придбання частки може належно функціонувати за умови сумлінної та чесної поведінки суб'єктів цих відносин під час виконанні своїх юридичних обов'язків і здійсненні своїх суб'єктивних прав та неприпустимості зловживання правом.

Література:

1. Шишка Р. Б. Переважаючі права у корпоративному праві. Корпоративне право України та інших європейських країн: порівняльного-правова характеристика [текст] : зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 вересня 2014 року, м. Івано– Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2014. С. 66.

2. Смірнов Г. Особливості переведення прав та обов'язків покупця як спосіб захисту порушеного переважного права в корпоративних відносинах. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 7. С. 22.

3. Цікало В.І. Засада пропорційності здійснення корпоративних прав: монографія/В. І. Цікало. – Львів: ДНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 298

4. Постанова КГС ВС від 22.12.2021 у справі № 918/548/21. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102267109> (дата звернення 28.10.2022 р.)

5. Постанова КГС ВС від 31.07.2019 у справі № 910/7633/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83378772> (дата звернення 28.10.2022 р.)

6. Постанова КГС ВС від 14.06.2022 у справі № 904/4790/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104747629> (дата звернення 28.10.2022 р.)

7. Постанова КГС ВС від 24.11.2021 у справі № 925/1130/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101673452> (дата звернення 29.10.2022 р.)

8. Постанова КГС ВС від 13.10.2021 у справі № 912/3747/20. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100523254> (дата звернення 29.10.2022 р.)

9. Постанова КГС ВС від 04.08.2021 у справі № 921/383/20. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/98851459> (дата звернення 29.10.2022 р.)

10. Постанова КГС ВС від 31.03.2021 у справі № 923/875/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/96145751> (дата звернення 30.10.2022 р.)